

**RÈGIM DE PARCERIA EN ELS
CULTIUS DE SANT JUST DESVERN A
MITJAN DEL SEGLE XIX**

Daniel Cardona i Pera

La vinya, a la primera meitat del segle XIX, continua l'expansió que inicià a principis del segle XVIII. El punt àlgid d'aquesta tònica fou en el 1852 quan les mujades treballades eren de 664. L'oïdi, en la dècada següent, fou la causa de la pèrdua de 232 mujades (1). Aquesta xifra quedà encara més reduïda el 1890 a causa de la fil·loxera, ja que en el primer any amb 43 hectàrees fil·loxerades, fou el poble del Baix Llobregat més castigat (2). Les úniques dades que tenim després de la fil·loxera són les del 1918 quan les mujades dedicades a la vinya s'havien reduït a 372.

Aquest treball vol estudiar, a partir del llibret trobat a l'arxiu de Can Cardona amb el títol "Registre de totes les terres del terme de Sant Just Desvern practicat en lo any 1839", els apartats següents.

1. El número de mujades i el tant per cent: vinya, camp, bosc i erm.

2. Percentatge de qualitat de cada cultiu (és a dir, vinya de 1a, vinya de 2a, camp de 1a, etc.).

3. Percentatge de cultiu de vinya, camp, bosc i erm per finques, de més a menys.

4. Extensió de les finques (tant de propietat pròpia com d'emfiteusi —domini útil de la terra—) de més a menys.

5. Llista de les finques que tenen contractes de parceria. Es descriu el % que treballen personalment i el que tenen amb parceria.

6. Estudi de la parceria en la vinya: parcers amb més d'una terra treballada. Classificació de les terres de parceria (0-1) mujada; 1,1-2 mujades; etc.).

7. Procedència dels parcers.

1. Nombre de mujades i % de cada cultiu: vinya, camps, bosc i erm.

Mercè Renom (1), ja estudià totes les propietats de Sant Just Desvern a partir d'aquest treball, a més feia un recompte final de les quantitats totals de la vinya, camps, boscos, erms i de les propietats de més extensió del terme. La nostra revisió difereix en molt poc del recompte fet per Mercè Renom en els tipus de cultiu.

En la figura 1, podem observar les mujades totals dedicades a cada cultiu (vinya, camps, boscos i erm). Si volguéssim saber si tot el territori estava cultivat, com que una mujada = 4.896,5 m² i l'estudi ens dona 1425,75 mujades entre les 4 divisions del terreny, això és 6,98 km², quan segons Renom (1) el terme tenia 7,85 km². És a dir, quasi tot el terme estava cultivat (camps, vinya) o hi havia bosc. Fins i tot l'erm que es feia servir per la pastura o cereals de secà era sols el 4% del total, és a dir, 60 mujades.

Com ja es pensava, la vinya ocupa un 53% i és el cultiu prioritari, mentre que el bosc que ocupa la part de les ramificacions del Collserola és del 20%. Els camps cultivats ocupen la zona baixa del nostre terme tocant a Sant Feliu.

2. Percentatge de qualitat de cada cultiu i percentatge per finques.

En la figura 2, podem observar com la vinya de 2a i de 3a ocupa un 80% de la producció, mentre que sols un 10% correspon a la vinya de 1a, aquesta qualificació de més qualitat era per l'aproximació al poble. Normalment l'ocupació de les terres dolentes de secà eren per la vinya, això explica la qualitat de la terra. Destaquen el 10% de noves plantacions donat pels bons preus que es pagaven pels vins.

Percentatge de la dedicació a diferents cultius de les terres de Sant Just Desvern. Any 1839

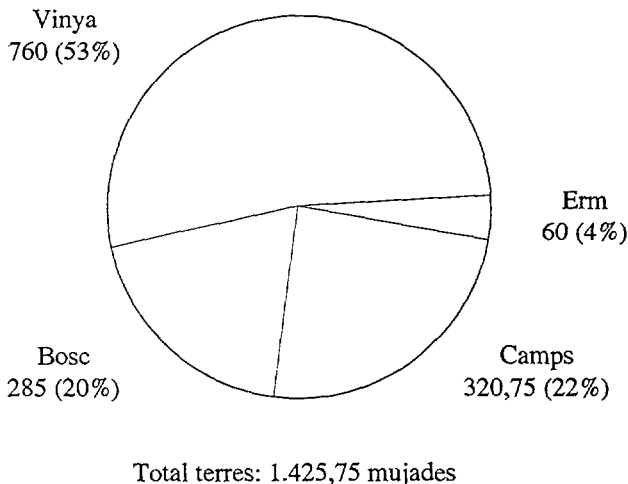
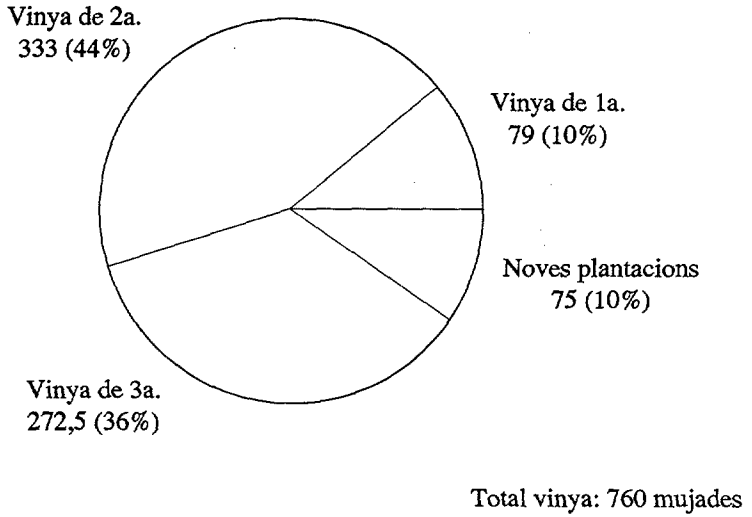

Figura 1

3. Percentatge de cultiu de vinya, camp, bosc i erm per finques de més a menys.

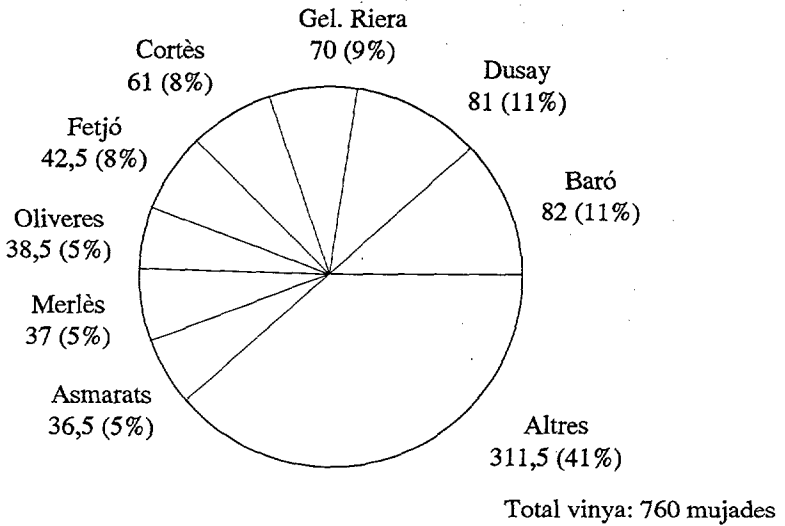
3.1. Percentatge de cultiu de la vinya per finques: observem, en la figura 3, que la masia de Can Baró que en règim de masoveria era propietat del comte Darnius amb un 11% i els Dusay (Torreblanca) també amb un 11%, eren les dues finques de més producció de vi en quantitat però no en qualitat, ja que era el Feliu Gelabert, propietari de Can Gelabert de la Riera, i que produïa 23 mujades de vinya de 1a qualitat. En la taula I s'especifica millor per finca i qualitat de la vinya.

Percentatge de vinya a Sant Just Desvern. Any 1839

Figura 2

Percentatge de vinya/finques de Sant Just Desvern. Any 1839

Figura 3

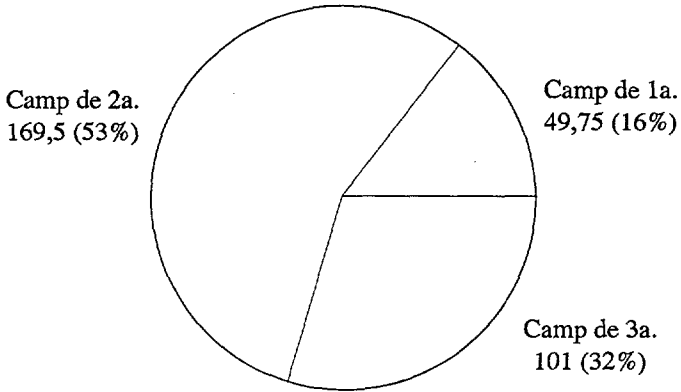
TAULA 1
FINQUES I QUALITAT DE LA VINYA (En mujades)

Masia	Propietari	1a	2a	3a	N.P.	Total
Baró	Darnius	0	19,5	54	8,5	82
Torreblanca	Dusay	10,5	42,5	26,5	1,5	81
Gelabert de						
la Riera	Feliu Gelabert	23	32,5	7,5	7	70
Cortès	Francesc Casals	4	24	31	2	61
Fetjó	Josep Fetjó	0	10	30,5	2	42,5
Oliveres	Josep Oliveres	5,5	20,5	11	1,5	38,5
Merlès	Joan Ferrant	0	21	16	0	37
Asmarats	Jaume Asmarats	6	16,5	7,5	6,5	36,5
Coscoll	Josep Gelabert	5,5	11	11,5	4,5	32,5
Modolell	Josep Modolell	3,5	21,5	0	4,5	29,5
Roldant	Francesc Roldant	3	9,5	11	3,5	27
Sagrera	Felip Pujol	1	9,5	15	1	26,5
Candelé	Carles Gelabert	1	8	14	1,5	24,5
Cardona	Josep Cardona	3	11,5	3,5	6	24
Ginestà	Joan Modolell	3	10,5	3,5	6	23
Cuyàs	Josep Ferrant	0	12,5	6,5	0	19
Padrosa	Francesc Padrosa	4	7,5	0	5	16,5
Solanes	Josep Carbonell	2	9	4	1,5	16,5
Vilà	Miquel Raventós	2	5	4	3,5	14,5
Freixas	Freixas	1	5	5,5	0	11,5
Carbonell	Pau Carbonell	0	5	1	2,5	8,5
Mèlich	Jaume Gelabert	0	5	1	2,5	8,5
Biosca	Josep Sellent	0	5	1	0,5	6,5
Isidre Madorell	Idem	0,5	3	1	1,5	6
F. Campreciós	Idem	0	2	0	2,5	4,5
Vallgornera	?	0	0	3	0	3
Caseta C. Petit	Idem	0,5	2,5	0	0	3
Font	Idem	0	1,5	1,5	0	3
Jaume Mans	Idem	0	1	1	0	2
Jacint Mans	idem	0	1	1	0	2

Notes:

- * En el llibret analitzat de 1839, les unitats emprades de mesura eren la mujada i la quartera, a la taula s'ha passat tot a mujades (1 mujada té 2 quarteres).
- * N.P. (Noves plantacions): Sanjuans, Picapolls, Mayols de 1r, 2n i 3r any.
- * De les 32 propietats pròpies o en règim d'emfiteusi (domini útil de la terra), 30 conreaven vinyes. Les dues que no en tenien però que conreaven camps eren can Bertran i el senyor Rector.
- * Els noms de les masies i propietaris són originals del document.

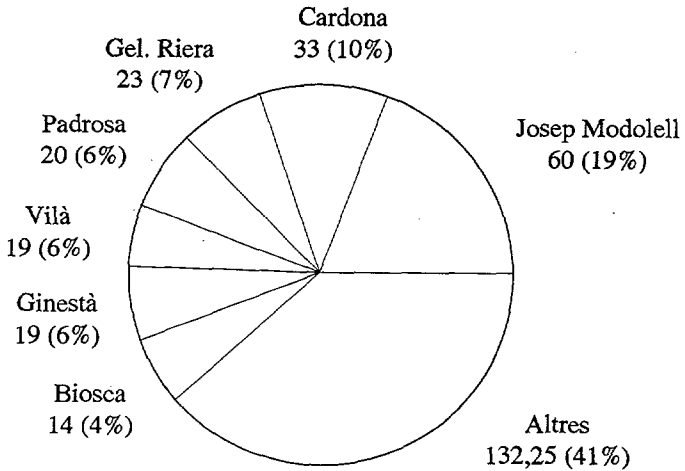
Percentatge de camps a Sant Just Desvern. Any 1839

Total terres de camps: 320,25 mujades

Figura 4

Percentatge de camps/finques de Sant Just Desvern. Any 1839

Total camps: 320,25 mujades

Figura 5

No tenim dades del nombre de ceps per mujada, l'any d'aquesta revisió. Només tenim les dades del 1890 (l'any de l'entrada de la fil·loxera). Segons Tribó (2) cada hectàrea era ocupada per 5.300 o 5.500 ceps, com tot el Baix Llobregat era vinya anomenada espessa.

3.2 Percentatge de cultiu de camp, bosc i erm per finques de més a menys.

En la figura 4, es repeteix que en el 85% dels camps són de 2a i 3a. No tenim informació si estan catalogats com a fruits de regadiu o terra campa de regadiu (blat, moresc, favons, fesols, cànem) o com a fruits de secà (oliveres, ametllers, etc.) o terra campa de secà (blat, ordi, favons, veces). Creiem que un estudi de les mines d'aigua a Sant Just Desvern ens ho dirà en un futur.

La propietat amb més camps conreats és la de Josep Modolell amb 60 mujades i les de Josep Cardona amb 33 mujades (figura 5), sens dubte dos propietaris que amb la crisi de la vinya a causa de l'oïdi i de la fil·loxera sortiran enfortits econòmicament pel tipus de cultiu tant diferent a la majoria del poble que era la vinya.

Quant al bosc, un 90% és bosc de 2a i 3a. Ocupa majoritàriament les masies que toquen les ramificacions del Collserola (figura 6). Les tres finques de més bosc eren les de can Cuyàs, can Baró i can Vilà amb un 20%, 17% 13% respectivament (figura 7).

Quant a la catalogació de l'erm, hom es pensa que és una definició de no producció però la veritat és que era de pasturatge per als ramats o a vegades amagava cereals de secà. Can Baró, amb 20,5 mujades (34%), és la finca amb més erm, en part és comprensible per la seva situació de muntanya, però, després segueix sorprenentment can Sagraera, amb el 17%, sense una explicació evident si no fos de cereals de secà, ja que no passa cap camí ramader (figura 8).

4. Extensió de les finques.

En la taula II, podem observar l'extensió de les finques més la quantitat de mujades en: camps, bosc i erm.

5. Llista de les finques que tenen contractes de parcel·laria. Descripció del % de propietaris (terres pròpies o en règim d'emfiteusi) que treballen personalment i el % que estan en règim de parcel·laria.

De les 32 finques censades, 15 no tenien règim de parcel·laria, aquestes eren: Carbonell*, Biosca*, Solanes*, Mèlich*, Vallogornera, senyor Rector, Font. Cardona*, Bertran, Isidre Madorell*, Petit, Josep Modolell*, Campreciós (d'Esplugues)*, Jaume i Jacint Mans. D'aquestes, sols vuit, les marcades amb (*) tenien més de 5 mujades. Les mujades totals eren 924,5 que eren el 65% de les terres conreades.

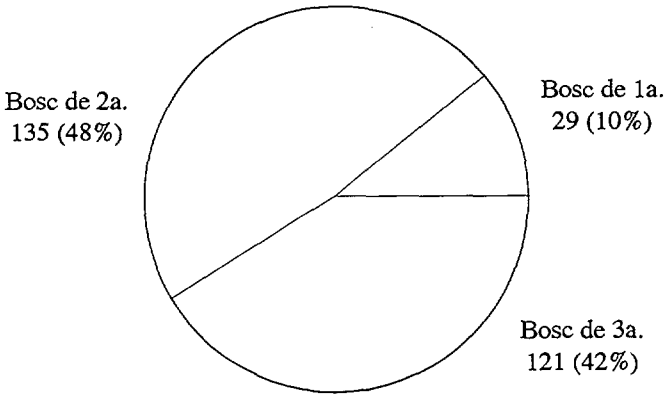
TAULA II
EXTENSIÓ FINCA (LLOC DE MÉS A MENYS). MUJADES DE BOSC,
CAMPS I ERM PER FINQUES

Masia	Extensió (lloc)		Bosc	Camps	Erm	Total
Baró	152,5	(1)	47,5	3	20,5	71
J. Modolell	89,5	(4)	0	60	0	60
Vilà	72	(7)	37,5	19	1	57,5
Cuyàs	76	(5)	56	0	1	57
Cardona	64	(10)	6	33	1	40
Gelab.de la Riera	107,5	(2)	11	23	3,5	37,5
Coscoll	69	(8)	26	10,5	0	36,5
Carbonell	42,5	(16)	26	8	0	34
Padrosa	50	(13)	13,5	20	0	33,5
Fetjó	73,5	(6)	20	10	1	31
Biosca	33,5	(20)	8	14	5	27
Sagrera	52	(12)	3	12,5	10	25,5
Ginestà	45	(14)	2	19	0	21
Solanes	32,5	(21)	8	8	0	16
Mèlich	24,5	(22)	1	13	2	16
Oliveres	53,5	(11)	10	5	0	15
Vallgornera	18	(24)	0	12	3	15
Candelé	37	(18)	3,5	5,5	3,5	12,5
Dusay/Torreblanca	92,5	(3)	0	11	0,5	11,5
Roldant	37	(19)	2	7	1	10
Merlès	44	(15)	4	3	0	7
Cortès	67,5	(9)	0	6	1	7
Freixas	18,5	(23)	0	4	3	7
J. Asmarats	41,25	(17)	0	2,75	2,5	5,25
F. Campreciós	9,5	(25)	0	5	0	5
I. Madorell	9	(26)	0	2,5	0,5	3
Sr. Rector	1,5	(31)	0	1,5	0	1,5
Font	4,5	(27)	0	1,5	0	1,5
Bertran	0,5	(32)	0	0,5	0	0,5
C. Petit	3	(28)	0	0	0	0
Jaume Mans	2	(29)	0	0	0	0
Jacint Mans	2	(30)	0	0	0	0

De les 17 finques restants sota règim de parcel·laria, observem a les figures 9 i 10 com les finques de Jaume Asmarats (que després serà can Vidalet), els Dusay (Torreblanca), Merlès i Cortès amb més d'un 70% dels cultius de la finca està sota el règim de parcel·laria. Per altre costat les finques de Ginestà, Vilà i Padrosa tenen menys d'un 10% en règim de parcel·laria.

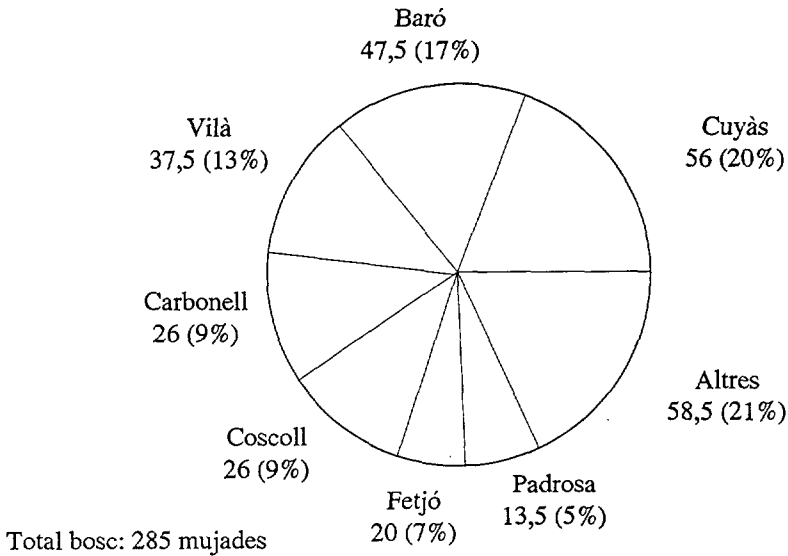
Percentatge de bosc a Sant Just Desvern. Any 1839

Total terres de bosc: 285 mujades

Figura 6

Percentatge de bosc/finques de Sant Just Desvern. Any 1839

Figura 7

Percentatge d'erms/finques de Sant Just Desvern. Any 1839

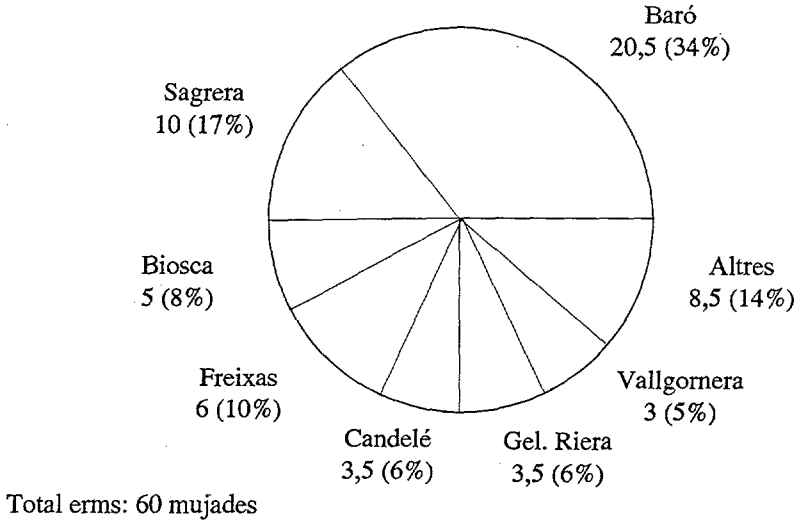

Figura 8

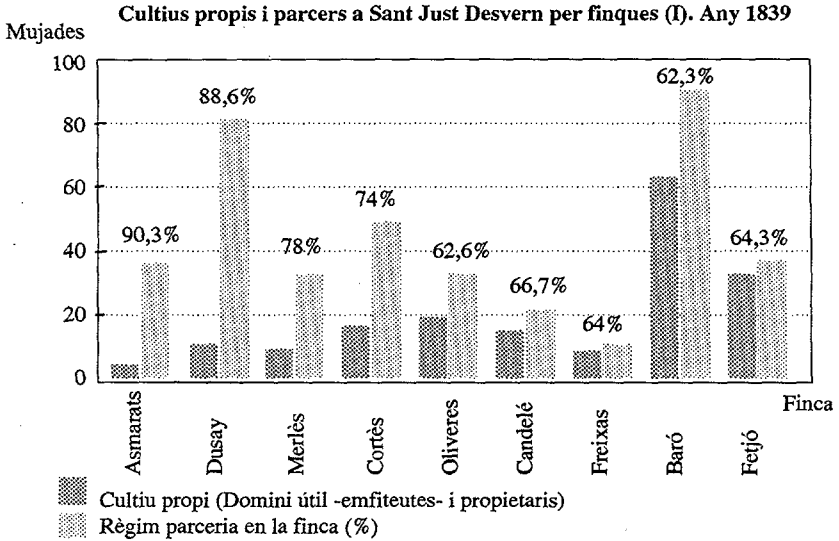

Figura 9

El règim de parceria ocupava 500,75 mujades, 35%, número que supera el 29,44% dels terrenys en parceria de la riba esquerra del Llobregat (Molins de Rei i el Papiol), però no arriba al 54,18% dels règims de parceria de la riba dreta (Pallejà i Sant Vicenç dels Horts) (2).

El principal cultiu dels propietaris, sorprenentment, no és la vinya sinó els camps, 33%, seguit per poc, això sí, per aquesta en un 32%, mentre que el principal cultiu dels parcers queda clar que és la vinya amb una 92% i sols la vinya en un 84% (la majoria 90%, vinyes de 2a i 3a qualitat) i que confirma la mateixa tendència a tot el règim de parceria al Baix Llobregat on la vinya era el 90% dels conreus excepte a Sant Vicenç dels Horts que era del 70% (2). La resta fins el 92% són parcers que porten alhora vinya més camps, bosc o erm. També hi ha petits propietaris que a més d'explotar la terra pròpia també cultivaven un tros a parceria, són els casos de Francesc Serra de Sta. Creu d'Olorda que porta terres a les finques de can Merlès i Fetjó; Gaietà Petit a les finques de Fetjó i Freixes; Jaume Gelabert de can Bertran que porten terres a can Baró i a la Torreblanca (Dusay) o Josep Sallent de can Biosca i Josep Gelabert de can Coscoll que actuen com a parcers en terres a can Baró.

No tenim informació de les parts dels fruits que el parcer havia de lliurar al propietari ni la durada del contracte a Sant Just Desvern el 1839. El treball que estem analitzant no descriu aquest fet, però Gemma Tribó (2) analitza les parts de

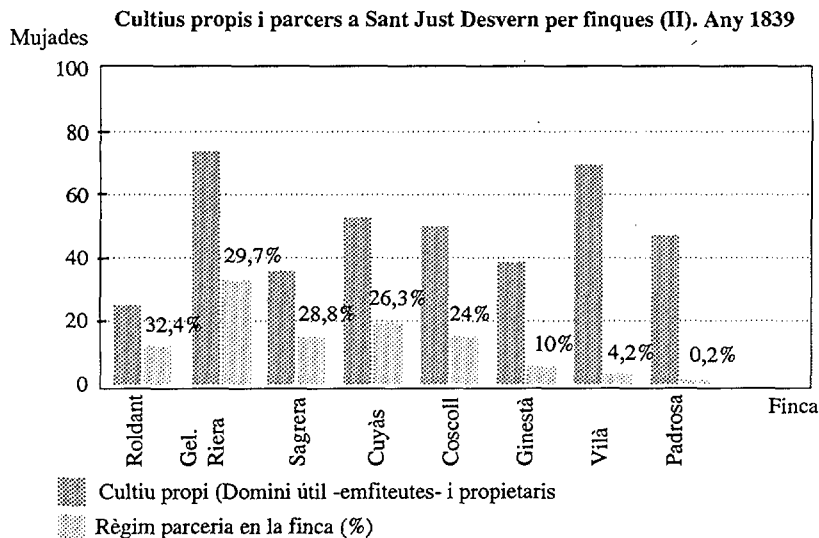

Figura 10

fruits de les parcel·les del Baix Llobregat. A la riba esquerra del riu el 50,1% era a 1/3 dels fruits i quasi un 25% al 1/4 i 1/5 respectivament. Mentre en la riba dreta, el 73%, les parts de fruit eren a 1/3 i 21% a 1/4.

La durada de les parcel·les segons Tribó (2) era limitada i depenia de la conjuntura vitinícola, si aquesta era bona com va ser entre els anys 1838 i 1848 (l'estudi que estem analitzant és del 1839), li corresponia parcel·les a curt termini (mínim de 3 anys) i fraccions elevades (1/2 ó 1/3 dels fruits), mentre en una mala conjuntura es tendeix a allargar els contractes i a exigir una fracció dels fruits menor com va ser entre 1848 i 1850 a causa de la influència de l'arribada del mildiu.

6. Estudi de la parcel·la a la vinya: parcel·lers amb més d'una terra. Classificació de les terres a parcel·la per diferents mujades (0-1 mujada; 0,1-2 mujades, etc.).

Els terrenys a règim de parcel·la a Sant Just Desvern el 1839 eren 210 i el nombre de parcel·lers de 169, això vol dir que hi havia més d'un parcel·ler que tenia més d'una parcel·la. En la Taula III observem aquesta divisió:

TAULA III
PARCEL·LES I NOMBRE DE PARCEL·LERS

1 Parcel·ler/ 1 parcel·la:	133
1 Parcel·ler/ 2 parcel·les:	32
1 Parcel·ler/ 3 parcel·les:	3
1 Parcel·ler/ 4 parcel·les:	1

En la Taula IV classifiquem el nombre de parcel·lers que treballen per diferents superfícies.

TAULA IV
MUJADES I PARCEL·LES

MUJADES	1 PARCEL·LA/PARCEL·LER	2 PARCEL·LES/PARCEL·LER	3 PARCEL·LES/PARCEL·LER
0-1	18	0	0
>1-2	58	0	0
>2-3	36	8	0
>3-4	9	11	1
>4-5	7	3	0
>5-6	0	3	1
>6-7	4	22	0*
>7	1	5	1
Total	133	32	3

Nota:* Hi ha un parcel·ler amb quatre parcel·les (>6-7 mujades).

Com s'observa la majoria de parcers portaven o cultivaven entre 1-2 o 2-3 mujades de vinya. Es podia viure amb aquestes superfícies de vinya cultivada? La majoria de parcers treballaven a jornal en alguna masia i a més portaven el seu tros. Per Renom (1) entre una i tres mujades era una extensió d'un rendiment massa just per al sosteniment d'una família, així els que sols disposaven d'una vinya eren considerats pobres i estaven exempts de la quota.

7. Procedència dels parcers

En la taula V, resumim la procedència dels parcers.

TAULA V
PROCEDÈNCIA DELS PARCERS A SANT JUST DESVERN I FINQUES
QUE TREBALLAVEN

Procedència		Finques
Sant Just Desvern	87	Totes (excepte Cuyàs, Vilà, Gel.Riera)
Sant Feliu de Llobregat	37	(11 Gel.Riera; 17 Torreblanca; 4 Coscoll; 4 Baró; 1 Cortes)
Esplugues de Llobregat	15	(4 Candelé; 3 Asmarats; 2 Merlès i Baró; 1 Oliveres, Cortès, Coscoll, Vilà)
Sarrià	14	(12 Baró; 2 Cuyàs)
Vallvidrera	6	(3 Merlès; 2 Cuyàs i Baró)
Sant Joan Despi	5	(2 Torreblanca; 2 Asmarats; 1 Baró)
Sant Gervasi	2	(Cuyàs i Merlès)
Santa Creu d'Olorda	1	(Merlès i Fetjó)
Cornellà	1	(Gel.Riera)
El Prat	1	(Asmarats)
Total	169	

S'observa que la procedència dels parcers era bastant lògica, les finques del nord encara en les ramificacions del Collserola, provenien de les parròquies veïnes (Sarrià, Vallvidrera, Sant Gervasi, Santa Creu d'Olorda). Motiu? potser malgrat ser vinyes de 3a les llicorelles del Collserola, mirant al migdia, donaven més grau en el vi, ja que la mitjana del pla era baixa (11°-12°). També hi ha un component històric de les relacions de terres entre aquestes parròquies i el terme nord de Sant Just. El segon gran grup és el de Sant Feliu, on majoritàriament els parcers treballen 2 finques al límit entre els dos termes com són la Torreblanca i Gelabert de la Riera.

La procedència dels parcers d'Esplugues no té una lògica geogràfica ni can Candelé que és la finca amb més parcers no limita amb Esplugues, ni tampoc els Asmarats-can Vidalet- segueix aquest camí.

Els parcers de Sant Joan Despí també els podríem incloure en el grup majoritari de la Torreblanca (finca que limitava en els tres termes).

Els parcers de Cornellà i del Prat són casos aïllats que no tenen cap més explicació que la d'antics veïns de Sant Just que anessin a viure a aquests dos pobles.

A manera de conclusió

Aquest treball estudia el zènit de l'expansió de la vinya a Sant Just amb guanys econòmics força importants sobretot amb l'exportació. La dècada següent, amb l'oïdi i el 1890 amb la fil·loxera, on falta un estudi seriós sobre els danys que va produir, es tanca un cicle d'un monocultiu que serà substituït a la muntanya pels garrofers i ametllers mentre que en el pla s'observarà un ascens molt important dels fruiters i de l'horticultura essent l'aigua d'una importància vital.

BIBLIOGRAFIA

RENOM, Mercè. "Les grans transformacions del segle XIX". En: *Sant Just Desvern, un paisatge i una història*. CARDONA, D.; DE FÀBREGUES, O.; FERRE, X.; GUASCH, D.; MALARET, A.; MORAN, J.; NUET, J.; PANAREDA, J. Ma.; PÉREZ, J.; RENOM, M. (eds). Pàg. 358-361 i 363. Abadía de Montserrat. Barcelona, 1987.

TRIBÓ, Gemma. *Evolució de l'estudi dels cultius agrícoles al Baix Llobregat (1860-1931)*. Tesi doctoral (no publicada). Molins de Rei, 1990.